

Agnieszka Kamińska

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1461-8958>

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Wydział Politologii i Dziennikarstwa

Sprawozdanie z ogólnopolskiej konferencji naukowej „Równouprawnienie kobiet w Polsce. Między teorią a praktyką”, Lublin 8 listopada 2018 roku

istotnym aspektem wielu dziedzin nauk społecznych jest przekazywanie wiedzy na temat równości płci. Głównym zadaniem takich praktyk jest przeciwdziałanie nierównościami i stereotypom funkcjonującym w społeczeństwie, a rozpowszechnianym także między innymi za pomocą przekazów medialnych. Problem ten zainteresował badaczy, którzy spotkali się w Lublinie – mieście licznych działań politycznych, a także miejscu aktywizacji kobiet.

Zagadnienie równych praw kobiet i mężczyzn było tematem rozważań badaczy podczas ogólnopolskiej konferencji naukowej „Równouprawnienie kobiet w Polsce. Między teorią a praktyką”, która odbyła się 8 listopada 2018 roku na Wydziale Politologii UMCS w Lublinie. Wydarzenie miało szczególny charakter ze względu na setną rocznicę uzyskania czynnego i biernego prawa wyborczego przez Polki 28 listopada 1918 roku, które umożliwiło im wzięcie udziału w elekcji do Sejmu Ustawodawczego przeprowadzonej 26 stycznia 1919 roku. Pozwoliło to na zaistnienie kobiet w sferze publicznej i dało realne możliwości walki o realizację pozostałych postulatów politycznych, ekonomicznych i społecznych.

Celem konferencji było przedstawienie i przedyskutowanie kwestii równych praw kobiet w Polsce na przestrzeni 100 lat. Weryfikacji poddano stan postulowany ze stanem faktycznym dotyczącym praw kobiet. Wnikliwa analiza naukowa stanowiła podjęcie próby określenia i usystematyzowania marginesu wciąż istniejących w tym zakresie różnic.

Pięczę naukową nad konferencją sprawowali należący do rady prof. dr hab. Małgorzata Fuszara – Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania w latach 2014–2015, prof. dr hab. Iwona Hofman – Dziekan Wydziału Politologii UMCS oraz prof. dr hab. Arkadiusz Żukowski – Prezes Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych.

Konferencję zorganizował Lubelski Oddział Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych, reprezentowany przez jego prezesa dr hab. Krystynę Leszczyńską, która była kie-

rownikiem merytorycznym i organizacyjnym, oraz sekretarzy – dr Elżbietę Pawlak-Hejno, dr Magdalenę Pataj i dr Annę Szwed-Walczak z Wydziału Politologii UMCS przy współdziałaniu Kongresu Kobiet, którego przedstawicielkami były Henryka Strojnowska – Pełnomocniczka w regionie lubelskim i Justyna Syroka – Wicepełnomocniczka Kongresu Kobiet w Lublinie, oraz Inicjatywę 100-lecia głosu Polek. Lubelszczyzna 2018, do której należą Magdalena Długosz, Jolanta Prochowicz i Maja Zaborowska.

Główne zagadnienia merytoryczne podejmowane przez naukowców z: Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Akademii Ignatianum w Krakowie oraz Społecznej Akademii Nauk w Warszawie dotyczyły kwestii politycznej reprezentacji kobiet oraz stereotypów kobiet w prasie, polityce, nauce i gospodarce.

Wystąpienia koncentrowały się wokół najważniejszych aspektów praw kobiet, a mianowicie:

1) stanu i perspektywy realizacji postulatów I, II i III fali feminizmu w Polsce w latach 1918–2018;

2) obecności kobiet w organach władzy publicznej w Polsce, Europie i na świecie w latach 1918–2018;

3) stereotypów jako przeszkód na drodze do równouprawnienia;

4) prawa jako narzędzia przezwycięzania barier między równym traktowaniem kobiet i mężczyzn.

Konferencję otworzyła prof. dr hab. Iwona Hofman – Dziekan Wydziału Politologii – zaangażowana w szeroko pojmowane ruchy praw kobiet.

Na wstępie dr hab. Krystyna Leszczyńska przybliżyła postać Marii Curie-Skłodowskiej, patronki UMCS, dwukrotnej noblistki, wybitnej uczoney i działaczki społecznej. Była ona kobietą, która „wyprzedziła swoje czasy” pod wieloma względami. Postać Skłodowskiej, która godziła rolę matki i żony z pracą zawodową, nauką i działalnością społeczną, stanowiła inspirację dla wielu kobiet na świecie w walce o prawa dla nich. Szczególnie ważne jest mówienie o tym fakcie w Lublinie – mieście, w którym w listopadzie 1918 r. ukonstytuował się Tymczasowy Rząd Ludowy Republiki Polskiej z Ignacym Daszyńskim na czele, a który był drugim, obok gabinetu Rady Regencyjnej w Warszawie, ośrodkiem rządowym. Lublin, stając się tymczasową, nieformalną stolicą państwa, zyskał na znaczeniu pod względem politycznym. W owym rządzie po raz pierwszy zasiadała także kobieta – w listopadzie 1918 roku wiceministrem propagandy i opieki społecznej została Irena Kosmowska, która nieco później otrzymała również mandat posła na sejm II Rzeczypospolitej Polskiej. Niewątpliwie zatem Lublin posiada bogate tradycje niezależnych inicjatyw politycznych.

Pierwsze w sesji plenarnej było wystąpienie prof. dra hab. Wojciecha Sokoła (UMCS w Lublinie) pt. „Wpływ systemów wyborczych na reprezentację polityczną kobiet”, które wskazywało na determinowanie obecności kobiet w życiu politycznym przez przepisy prawne dotyczące wyborów. Prof. Wojciech Sokół zauważył niski poziom reprezentacji kobiet w polityce po wprowadzeniu nowelizacji prawa wyborczego, w wyniku którego

przyznano kobietom prawa wyborcze. Poziom ten wzrastał dzięki wprowadzeniu różnego rodzaju mechanizmów, takich jak na przykład tzw. ustawa kwotowa.

Następnie prof. Arkadiusz Żukowski (UWM w Olsztynie) przedstawił referat zatytułowany „Prawa wyborcze kobiet i ich realizacja w Afryce”. Wystąpienie było ciekawym punktem odniesienia do refleksji na temat sytuacji kobiet w Polsce i Europie, które prezentowali pozostali uczestnicy. Badacz zwrócił uwagę na wciąż nierespektowane prawa kobiet w Afryce, jednocześnie podkreślając, że ciekawym przypadkiem jest Rwanda jako jedyny kraj na świecie, w którego parlamencie jest więcej kobiet niż mężczyzn. Jednocześnie Rwanda osiągnęła pierwsze miejsce w Afryce (a siódme na świecie) w rankingu równości płci według ostatniego The Global Gender Gap Report z 2014 roku.

Prof. dr hab. Małgorzata Fuszara (UW) wyczerpująco przedstawiła wyniki swoich wieloletnich obserwacji „Kobiet w parlamentach”. Wyniki badań wskazują wciąż niski poziom uczestnictwa Polek zarówno w rodzimych organach władzy ustawodawczej, jak i w Parlamencie Europejskim. Badaczka zwróciła także uwagę na różnego rodzaju zabiegi, jakich dokonują liderzy partii, by wypełnić postanowienie tzw. ustawy kwotowej, jednocześnie nie dając kobietom realnych szans na wygraną.

„Kobiety w rządach. Rządy kobiet” brzmiał tytuł wystąpienia dr hab. Krystyny Leszczyńskiej (UMCS w Lublinie), która przybliżyła problem uczestnictwa kobiet w polskim rządzie. Badaczka zwróciła uwagę na marginalną rolę kobiet w polityce, podkreślając, że stanowią one 11% członków wszystkich rządów od 1989 roku oraz nie stoją także na czele partii politycznych. Podkreśliła również, że w Polsce po roku 1989 tylko trzy kobiety sprawowały urząd premiera, a żadna z nich nie utrzymała pełnej kadencji. Tymczasem istnieją rządy oparte na parytecie – Szwecja, Kanada, Norwegia, Francja, do których poziomu Polska jeszcze się nie dostosowała.

Na zakończenie sesji plenarnej referat wygłosiła dr hab. Monika Banaś (UJ w Krakowie) dotyczący „Skandynawskich dróg do równouprawnienia kobiet”. Prelegentka przedstawiła stan obecny praw kobiet w krajach skandynawskich, wśród których Finlandia 1 czerwca 1906 jako pierwsze państwo w Europie wprowadziła prawo wyborcze dla kobiet. Następne były Dania, Norwegia i Islandia. Uczona zwróciła także uwagę na to, jakie wyzwania na przyszłość stoją przed Skandynawią w kwestii szeroko pojmowanych praw kobiet.

W części panelowej jako pierwsza głos zabrała prof. dr hab. Ewa Maj (UMCS w Lublinie) pt. „Kwestia równouprawnienia politycznego w prasie w Polsce w latach 1918–1939”, która przybliżyła sposób, w jaki w prasie dwudziestolecia międzywojennego odnoszono się do faktu przyznania praw wyborczych kobietom oraz ich udziału w życiu politycznym. Nie brakowało wówczas zarówno głosów krytycznych, jak i przychylnych wygłaszanych przez przedstawicieli obu płci. Niewątpliwie jednak należy zauważyć, że przyznanie Polkom praw wyborczych umożliwiło im wejście do sfery publicznej, a ich głos zaczął być słyszalny.

Pozostając w kręgu badań nad prasą dr Elżbieta Pawlak-Hejno przedstawiła referat pt. „Jaka retoryka? Prasa wobec kobiet w obliczu wyborów do Sejmu w 1919 r.”, uzupełniając tym samym wiedzę na temat tego, jak postrzegane były kandydatki do Sejmu Ustawodaw-

czego oraz sam fakt ich startu w wyborach. Na łamach prasy same kobiety negatywnie odnosiły się do kwestii kandydatury kobiet, argumentując swoje opinie sytuacją polityczną. Pojawiały się głosy, że tylko mężczyźni mogą przywrócić ład i bezpieczeństwo.

Dopełnieniem rozważań dotyczących kwestii równouprawnienia kobiet w prasie było wystąpienie dr Anny Szwed-Walczak, która przyjrzała się temu, jak owe zagadnienia były przedstawiane na łamach tygodnika „Kobieta i Życie”. Perspektywa ta pozwala na ukazanie tego, w jaki sposób mówiono o problemie równouprawnienia kobiet w wysokonakładowym piśmie kierowanym głównie do kobiet.

Kolejny głos zabrał dr Tomasz Litwin (AI w Krakowie), przedstawiając referat pt. „Równouprawnienie kobiet w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego”, dostarczając cennych informacji odnośnie do decyzji tegoż organu w kwestii prawnych regulacji antydyskryminacyjnych, szczególnie w sferze życia zawodowego i politycznego.

W drugiej części panelu mgr Agnieszka Kamińska (UMCS w Lublinie) przedstawiła komunikat dotyczący sylwetek kandydatek na urząd prezydenta w III RP. Prelegentka zwróciła także uwagę na ich postulaty wyborcze, szczególnie pojawiające się w nich lub pomijane kwestie praw kobiet. Należy także podkreślić, że w Polsce żadna kobieta nie sprawowała urzędu prezydenta.

Dr Justyna Wasil (UMCS w Lublinie) przedstawiła wyniki badań dotyczących „Kobiety we władzach samorządu gminnego na obszarach wiejskich w Polsce”. Zwróciła ona uwagę na stereotypy dotyczące kobiet na stanowisku sołtysa, których głównie dotyczyło badanie, oraz różnice w postrzeganiu kobiet i mężczyzn w sprawowaniu owej funkcji. Konkluzją jest potwierdzenie, jak głęboko wciąż są zakorzenione stereotypy dotyczące płci w sferze publicznej zarówno na gruncie ogólnokrajowym, jak i lokalnym.

Kolejno dr Eliza Nowacka (SAN w Warszawie) przygotowała wystąpienie pt. „Przedsiębiorczość kobiet w Polsce”, wskazując tym samym, jak wygląda udział kobiet w strefie biznesu, zarządach przedsiębiorstw oraz z jakimi stereotypami muszą się mierzyć polskie bizneswoman.

Także o stereotypach mówiła prof. dr hab. Agata Włodkowska-Bagan (UJK w Kielcach), przedstawiając wyniki własnych badań przeprowadzonych w środowisku akademickim. Prelegentka zauważyła, że nawet w świecie nauki wciąż funkcjonują uprzedzenia lub zafałszowane obrazy kobiet, przez co nie są one traktowane na równi z mężczyznami. Wskazywała ona także, że młode badaczki są często obiektem dwuznaczných żartów ze strony mężczyzn, na które receptą jest okazanie stanowczego sprzeciwu.

Ostatnim wystąpieniem panelowym było zatytułowane „Problem stereotypów dotyczących kobiet na portalu Zwierciadło.pl” autorstwa dr Magdaleny Pataj (UMCS w Lublinie). Badaczka zarysowała sposób, w jaki autorzy tekstów na tymże portalu odnoszą się do funkcjonujących stereotypów dotyczących płci. Przedstawiła także alternatywę dla tradycyjnych metod przeciwdziałania stereotypom, która pojawiła się na portalu w postaci czasopisma „Kosmos dla Dziewczynek”, którego celem jest edukacja młodych kobiet i tworzenie środowiska wolnego od ograniczających je stereotypów. Takie działania są o tyle ważne, że dzieci w procesie socjalizacji przyjmują pewne wzorce zachowań, które z kolei mogą być źródłem stereotypów.

Drugi panel poświęcono perspektywom równouprawnienia kobiet w Polsce. W kwestii tej głos zabrały działaczki i działacze na rzecz kobiet z Lubelszczyzny. Swoimi refleksjami podzielili się: Henryka Strojnowska z Kongresu Kobiet oraz Magdalena Długosz, Jolanta Prochowicz, Maja Zaborowska reprezentujące Inicjatywę 100-lecia głosu Polek. Lubelszczyzna 2018. W tym znamienitym gronie znalazł się także dr hab. Tomasz Kitliński – także angażujący się w inicjatywy na rzecz kobiet i mężczyzn. Paneliści dyskutowali na temat obchodów setnej rocznicy praw wyborczych kobiet, obecnie panujących stereotypach i uprzedzeniach wobec kobiet oraz perspektywach działania na rzecz równych praw obu płci.

Konferencję uświetniło wręczenie statuetki dla Kobiety Lubelszczyzny 2018, którą otrzymała Jolanta Prochowicz, oraz nagród towarzyszących.

Wydarzenie było szeroko komentowane w mediach lokalnych i ogólnopolskich, zarówno tych, które objęły konferencję patronatem medialnym, jak TVP3 Lublin, Polskie Radio Lublin, TV UMCS oraz Radio Centrum, jak i „Kurier Lubelski”, „Gazeta Wyborcza Lublin”, portal Wirtualna Polska.

Pokłosiem konferencji ma być zapowiedziana przez organizatorów publikacja naukowa prezentująca wyniki badań uczestników i refleksje dotyczące poruszanych przez nich aspektów praw kobiet.